

ЕС НИ ДАДЕ ЛОШ АТЕСТАТ

Европейската комисия издаде Зелена книга за общи действия в науката и отсече: "България е единствената страна в общността, която не си поставя цели, свързани с Лисабонската стратегия"

Велиана Христова

Европейската комисия издаде нов важен документ, набелязващ пътя на развитие на общността от 2008 г. нататък - Зелена книга с название "Европейското изследователско пространство: Нови перспективи". Това е нов основополагащ документ към Лисабонската стратегия за конкурентоспособно развитие на Европа като икономика и общество на знанието, засягащ действията от 2008 г. нататък.

След внимателен прочит на Зелената книга усещането е за дълбоко изолиране и изоставане на България от онова, което се случва наоколо. Като да сме на светлинни години от територията, чиято цивилизация претендираме да сме основали. Въпреки многото приказки, не сме осъзнали изглежда какво означава и какво ни дава членството в Европейския съюз и какви са перспективите, от които можем да се възползваме. Останалите се възползват. Ние - не.

Център на Зелената книга е главната цел за развитие, която Европа следва от 2000 г. насам - укрепване на потенциала на ЕС в науката и иновациите, взаимно проникване на научните дейности с цел да се създаде общо Европейско изследователско пространство. То трябва да е средството за изграждане на икономика и общество на знанието. В това общество изследванията, образованието, обучението и иновациите са напълно мобилизирани, за да изпълнят икономическите социалните и природните амбиции на ЕС, се казва в документа.

Така съюзът определя приоритетите си:

изследвания, образование, обучение, иновации

Всички страни-членки трябва да следват обща политика за изграждане на 6 основни параметъра:

- достатъчен потенциал от компетентни учени;
- изследователски инфраструктури на световно равнище;
- засилване на изследователските институции; ефективен обмен на знания;
- добре координирани изследователски програми и приоритети;
- широко отваряне към света.

Като център на дейностите по Лисабонската стратегия от 2008 г. се посочва способността на Европа като цяло и на отделните страни да поддържат конкурентоспособност и на базата на знанието и технологиите да постигат растеж и нови работни места. В България често се приказва, че с лостовете на Лисабонската стратегия - структурните фондове, трябва да се постигне по-висока трудова заетост. Принципно е така. С малка подробност - става дума не просто за нови работни места, а за заетост в дейности, основани на научното знание и технологиите. Сиреч, целта е да се разширяват сегашните иновационни предприятия и да се разкриват нови.

Зелената книга многократно подчертава, че държавите трябва да уеднаквят усилията, политиките, практиките и методите си. Средства за укрепване и развитие на националните

изследователски потенциали са Седмата рамкова програма за наука, новосъздадените Европейски изследователски съвет и Европейски институт по технологиите, структурните фондове. Еврокомисията изисква всички държави да оповестят национални цели за инвестиция в науката и развитието на стъпки към целта от 3 % от БВП и да набележат мерки за подобряване на своите системи за изследвания и иновации. Всеки сам да отсъди дали сме предприели каквото и да било в тази посока.

Достатъчно учени, модерни инфраструктури

Изискването е всяка страна да увеличи броя на учените си и да укрепи и развие съществуващата инфраструктура от научни лаборатории с модерно оборудване, чисти стаи за нанотехнологии, осигуряване на източници за нови материали, геномни бази данни, модерни обсерватории и пр. Това ще помогне да бъдат изградени съвместно и европейски предприятия, инфраструктури за общо ползване и дори виртуални научни обединения, свързани чрез интернет. Изискването към всички е държавата да инвестира за наука 1 % от БВП, а предприятията - 2 %. Трябва да се въведат масово данъчни облекчения за финансиране на изследователски инфраструктури пряко или като спонсорство, тъй като само това е начинът предприятията да бъдат заинтересовани да вложат пари за наука, особено при по-слабо развитите икономики, пише в документа.

Трябва да се укрепят изследователските институции във всяка държава. Публичните научни организации и университетите са първоначалният източник на фундаментални и приложни изследвания в полза на обществото и тяхното засилване е ключ към стимулирането и на бизнес инвестиции за изследвания и развитие, пише в Зелената книга.

ЕК поставя и изискването за по-ефективна реализация на научния потенциал в научните организации и университетите, като чрез добра координация се намали разпръскването на дейности и се съсредоточат ресурсите там, където има доказани качествени научни резултати. Трябва да се постигне добър баланс между институционалното и проектното (конкурентното) финансиране. Интересно уточнение - издръжката на научните организации и на университетите в Европа се осигурява главно от държавата, а конкурентоспособността се мери с парите от проекти. Никой в ЕС не си и помисля да се намалят харчовете от хазната за институционално финансиране, та да се увеличи дялът на проектното. Това че в България звучи подобна дилема, означава категорично неразбиране за какво става дума. Европа казва А плюс Б, у нас някому е изгодно да прочете с криви очила: Б вместо А.

В Зелената книга се поставя и темата за взаимноизгодното сътрудничество и съвместните дейности между научните организации, висшите училища и бизнеса. Именно така се мисли и създаването на т.нар. клъстър - общност от звена на публичните научни организации, на вузовете и кръг от предприятия, които си сътрудничат за създаване на конкурентен продукт в дадена област. У нас дори в официални документи е заложено разбирането, че едва ли не ще строим (някой ден) технологични паркове, клъстър, иновационни центрове - ей така, от нулата. Основното, което правят другите държави е да създават условия и правила, в рамките на които различните структури да се кооперират свободното и взаимноизгодно.

Разпространяване на знанията

В специален раздел се поставя въпросът за разпространението и употребата на знанията и използването им от политиките. "Сигурният и постоянен достъп до резултатите от научните изследвания и тяхното широко разпространение и оповестяване в обществото трябва да станат дефиниращи принципи за европейските изследвания", пише в документа. Политиките да използват потенциала на учените при вземането на решения от национална важност, да им

възлагат изработването на големи анализи и концепции, настоява Еврокомисията. Е, имаме си и ние един политик, който призовава за същото - президентът Георги Първанов.

В документа се подчертава необходимостта да се осведомяват широко гражданите за дейностите на науката и за нейните резултати. Това е пътят за изграждане на общество на знанието. Доколко у нас публично се пропагандират работата и дейността на науката ни, по-добре да не споменаваме.

Качество и международно оценяване

са следваща тема. "По-нататъшното развитие може да бъде свързано с общи принципи, гаранции за качество и съвместно оценяване на европейските, националните и регионалните програми и практики в помощ на рационалното финансиране на изследванията". За това - за международно оценяване на научните дейности и резултати, в последно време у нас се говори често. Но това струва пари. Пък и колко често се оказва, че поканени неизвестно как чуждестранни експерти, получаващи добри пари от джоба ни, са доста по-некомпетентни от нашите собствени изследователи.

Обобщението на целта в края на документа е пределно ясно: "Максимално и активно използване на съществуващия научен потенциал, на съществуващия човешки изследователски ресурс и на научните инфраструктури във всички страни-членки. Европейската изследователска политика трябва да бъде дълбоко вкоренена в европейското общество. Европейските държави и региони могат да изградят силите си чрез специализация в определени области, но те все пак трябва да са в състояние да поддържат или да спечелят достъп до други специализирани познания и до капацитети в науката и технологиите в останалата част на Европа и света".

Къде сме ние?

Според службата на ЕК Eurostats по процент от БВП, вложен за наука (0,4%), България е на последно място в ЕС-27. При това този процент се формира от сбора на държавната субсидия и собствените приходи от проекти на научните организации. Държавата дава пари само за заплати и отчасти за ток и парно на лабораториите, но не и за научна дейност. Бизнесът дава практически нищожен дял от всички пари за наука - 0,05 до 1% (при около 50 % средно за ЕС-27). По процент на иновационните предприятия (16 %) България също е на последно място в ЕС-27. В резултат сме последни и по финансова осигуреност на един учен, и по средна заплата - българските учени вземат 11 пъти по-ниска заплата от средната в ЕС-27. Румъния вече ни е изпреварила по всички показатели.

България е единствената страна в ЕС, която не предвиди пряко насочване на средства от структурните фондове за укрепване на потенциала на науката. Комай сме единствени и по това, че държавата отказва да въведе финансовите облекчения и стимули за изследователите и за предприятия, инвестиращи за наука. Напротив - от 2007 г. въведе такси, данъци и мита за науката. В последните 17 години броят на учените ни трайно и постоянно намалява чрез изтичане на мозъци и заради мизерните заплати и условия за научна работа. Сега България е - познайте! - на последно място в ЕС по брой на учените на 1000 заети с трудова дейност и последна по брой на учените спрямо активното население на възраст 25-64 г. От данните на НСИ пък е ясно, че над 30 % от нашите учени и преподаватели ще се пенсионират до пет години.

Това е. И още нещо - през април т.г. Еврокомисията ни издаде ужасяваща присъда. В наръчника "Science, technology and innovation in Europe. 1990-2005" е записан дословен текст: "България е единствената страна-членка на ЕС, която не си поставя цели, свързани с Лисабонската стратегия".

Заети в отрасъл "Наука" в % от работещото население:

ЕС-25	1,32 %
ЕС-15	1,43 %
ЕС-10	0,77 %
България	0,3 %

Учени в % от активното население 25-64 г. (2005 г.)

ЕС-25	4,6 %
ЕС-15	4,8 %
Румъния	3,4 %
България	3,1 %

Пари за наука в % от БВП

ЕС-15	1,91
ЕС-25	1,84
ЕС-27	1,84
Швеция	3,86
Финландия	3,48
Германия	2,51
Франция	2,13
Чехия	1,42
Словения	1,22
Унгария	0,94
Гърция	0,61
Румъния	0,5
България	0,4

Средна заплата на учените (годишно, в евро)

ЕС-25	37 948
ЕС-12	34 730
Швейцария	82 725
Австрия	62 406
Финландия	44 635
Словения	27 756
Гърция	25 685
Чехия	19 620
Унгария	15 812
Полша	11 659
Словакия	9 178
Румъния	6 286
България	3 556